

Kokeilut ja kehittäminen

Mikko Hautakangas ja Satu Seppä

Mediatutkimustunnit tarjosivat mielekkään tiedeviestintäkanavan ja kehittivät toisen asteen yhteyttä

Korkeakoulujen ja toisen asteen oppilaitosten välisten yhteyksien merkitys on viime vuosina korostunut ja sitä painotetaan erilaisissa poliittisissa ja strategisissa linjauksissa. Esimerkiksi elokuussa 2019 voimaan astuneen uuden lukiolain kahdeksas pykälä¹ velvoittaa lukiot entistä tiiviimpään yhteistyöhön korkeakoulujen kanssa. Tavoitteena on, että korkeakoulujen tarjoama opetus ja toimintatavat tulisivat opiskelijoille tutuiksi jo lukioaikana, mikä helpottaisi siirtymistä jatko-opintoihin. Niin ikään ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen välisiä yhteyksiä toivotaan kehitettäväksi monin tavoin, myös opetustarjonnan osalta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019, 44–47).

Vastaavasti myös korkeakoulut haluavat vahvistaa vuorovaikutusta toisen asteen oppilaitosten kanssa. Yliopistoissa tätä yhteistyötä kehitetään koordinoitusti, mutta myös tiedekuntien, tutkimusyksiköiden ja hankkeiden oman toiminnan kautta (Mäkelä ja Harsia 2021). Yliopistojen näkökulmasta yhteistyön tavoitteita ja hyötyjä voi tarkastella yhtäältä mahdollisuutena esitellä yliopiston koulutustarjontaa ja houkutella uusia opiskelijoita, toisaalta myös tilaisuutena tehdä näkyväksi yliopistoissa tehtävää tutkimusta ja jakaa sen tuottamaa tietoa toisen asteen opiskelijoille ja opettajille. Toisen asteen yhteistyö tukee siis sekä yliopiston opetustehtävää että yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tehtävää avaamalla oivallisen väylän tiedekasvatukselle ja tiedeviestinnälle.

Monet median ja viestinnän tutkimuksen aiheista sopivat erityisen hyvin toiselle asteelle suunnattujen yhteistyömuotojen pohjaksi.² Mediaosaamisen sekä vuorovaikutus- ja tekstitaitojen merkitystä painotetaan toisen asteen opetuksessa laajasti, niin lukioiden opetussuunnitelmassa (Kasari 2021, 1) kuin ammatillisen koulutuksen yhteisesti opetettavissa aineissa³. Kun julkisessa keskustelussa toistuvat huolet informaatiovaikutamisesta, asiantuntijuuden kriisistä ja tutkimustiedon kyseenalaistamisesta, monitieteinen ja usein monimutkaiseen yhteiskunnallisiin kysymyksiin kytkeytyvä journalismin, median ja viestinnän tutkimus näyttää useiden oppiaineiden näkökulmista kiinnostavana.

Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus Cometissa tätä toisen asteen yhteyttä on kehitetty jo vuosien ajan esimerkiksi lukion opettajille suunnattujen koulutuskokonaisuuksien, oppilaitosvierailujen ja erilaisten tiedetapahtumien muodossa. Tässä tekstissä esittelemme vuosina 2019–2023 toteutetun, C. V. Åkerlundin mediasäätiön rahoittaman *Viestintä- ja mediatutkimuksen toisen asteen yhteys* -hankkeen tuottamia kokemuksia ja havaintoja. Hankkeen tärkeimpänä toimintamuotona toteutettiin Mediatutkimustunneiksi⁴ nimettyjä, pääasiassa etäyhteyksin järjestettyjä vuorovaikutteisia tutkijavierailuja toisen asteen oppilaitoksiin. Hankkeen toimintaan kuului myös muulle yleisölle avoimia tiedetapahtumia sekä toisen asteen opettajille suunnattu vuorovaikutusosaamisen teemapäivä. Kaikkiaan Mediatutkimustunnit tavoittivat yli 2600 osallistujaa, joista toisen asteen opiskelijoita oli hiukan yli 2300 ja opettajia noin 80. Osallistujia oli noin 40 oppilaitoksesta eri puolilta Suomea.

Me kirjoittajat toimimme hankkeessa keskeisissä rooleissa: projektipäällikkö Satu Seppä hankkeen vetäjänä ja tutkija Mikko Hautakangas sekä tutkijavierailijana että lukuvuonna 2022–2023 projektipäällikön opintovapaan sijaisena. Tämä teksti perustuu kokemuksiimme, hankkeen ajan pitämäämme päiväkirjaan, hankkeen blogiin⁵, Mediatutkimustuntien osallistujatilastoihin sekä opiskelijoilta, opettajilta ja tutkijoilta kerättyyn palautteeseen.

Kuvaamme ensin hankkeen taustan ja tavoitteet ja käymme tarkemmin läpi, mitä hankkeessa konkreettisesti tehtiin. Sitten refleктоimme hanketta erityisesti kahdesta yllä kuvatusta näkökulmasta: yhtäältä pohdimme, millaista vuorovaikutusta hanke rakensii toisen asteen ja korkea-asteen välille, toisaalta tarkastelemme, miten se tuki toimintaan osallistuneiden tutkijoiden ja tutkimushankkeiden tiedeviestintäosaamista ja yhteiskunnallista vaikuttamista. Näin vedämme yhteen keskeisiä oppeja, joista toivomme olevan iloa myös muille, jotka soveltavat viestintä- ja mediatutkimuksen sisältöjä toisen asteen oppilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Tausta ja tavoitteet: yhteiskunta kaipaa tiedekasvatusta ja medialukutaitoa

Viestintä- ja mediatutkimuksen toisen asteen yhteys -hanketta ei rakennettu tyhjän päälle, vaan suunnitteluvaiheessa vahvana taustana palveli Tutkimuskeskus Cometin noin 15 vuoden kokemus toisen asteen opettajille suunnatuista medialukutaitokoulutuksista.⁶ Sen kautta tiesimme, miten viestintätieteiden usein monimutkaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin liittyvä tutkimus linkittyy moniin lukion oppiaineisiin: esimerkiksi maahanmuuttoon, rasismiin, ilmastonmuutokseen, tunteisiin, politiikkaan, turvallisuuteen ja konflikteihin liittyvistä mediatutkimuksista löytyy yhtymäkohtia ainakin äidinkielen, uskonnon, kuvataiteen, historian, yhteiskuntaopin, psykologian ja terveystiedon opetukseen.

Tällä kertaa halusimme kuitenkin käsitellä näitä teemoja toisen asteen opettajien sijasta heidän opiskelijoidensa kanssa tiedekasvatuksellisella otteella. Kun hanketta suunniteltiin keväällä 2019, tämän lähestymistavan teki ajankohtaiseksi uuden lukiolain velvoite korkeakouluyhteistyön tiivistämiseen. Yliopistojen näkökulmasta puolestaan asiaa tarkasteli samana keväänä esimerkiksi Demos Helsingin keskustelupaperi ”Tutkitun tiedon, sivistyksen ja kriittisen ajattelun tarve kasvaa – 4 teesiä yliopistoista 2020-luvun Suomessa” (Jousilahti, Koskinen ja Neuvonen 2019). Siinä kehoitettiin korkeakouluja lisäämään tiedekasvatusyhteistyötä lukioiden ja ammattikoulujen kanssa, jotta yhä

useampi nuori – hekin, jotka eivät hakeudu korkeakouluun – tutustuisi tutkitun tiedon merkitykseen ja tuottamisen tapoihin.

Hankehakemuksen valmistelun aikaan tiedekasvatuksen tärkeyden nostivat esiin myös Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta ja Tieteellisten seurain valtuuskunta, joiden laatimat Tiedekasvatuksen suositukset julkaistiin helmikuussa 2021. Viestintä- ja media-tutkimuksen toisen asteen yhteys -hankkeen vetäjänä Satu Seppä osallistui suosituksia valmistelleeseen työhön syksystä 2019 syksyyn 2020. Suositusten saatesanat alkavat median ja viestinnän tutkimuksen näkökulmasta merkille pantavin perusteluin:

Tiedon käsittelemisen taidot korostuvat, kun mediakohina ja virheellinen tai vääristetty informaatio haastavat perinteisiä tiedon auktoriteetteja. Kriittinen ajattelu, kyky tulkita tietovirtaa sekä olennaisen erottaminen epäolennaisesta ovat yhä tärkeämpiä kansalaistaitoja. Osaava, kriittisesti ajatteleva kansalainen rakentaa elämänsä ja yhteiskuntaa luotettavan tiedon pohjalta. Medialukutaidon lisäksi tarvitsemme tieteen lukutaitoa. (Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta ja Tieteellisten seurain valtuuskunta 2021, 5.)

Tätä taustaa vasten *Viestintä- ja mediatutkimuksen toisen asteen yhteys* -hankkeen päätavoitteiksi muotoutui 1) kehittää toisen asteen opiskelijoiden media- ja tutkimuslukutaitoa tarjoamalla helposti lähestyttävä, yleistajuinen, tunnistettaviin ilmiöihin kiinnittyvä tapa tutustua mediatutkimukseen, sen tuottamaan tietoon, sen rooliin yhteiskunnallisesti merkittäviä aiheita koskevassa keskustelussa, tutkimuksen tekemisen käytäntöihin ja tutkijoihin, ja erityisesti lukiolaisten näkökulmasta myös tutkijan työhön mahdollisena uravalinta sekä 2) tukea humanistis-yhteiskuntatieteellisten alojen tiedeviestintää ja tiedekasvatusta.

Koronan pakottama poikkeustila, menetettyjä ja uusia mahdollisuuksia

Viestintä- ja mediatutkimuksen toisen asteen yhteys -hanke on yksi esimerkki siitä, kuinka koronapandemian aiheuttamassa poikkeustilanteessa jouduttiin luopumaan paljosta ja tekemään suunnitelmiin merkittäviä muutoksia, jotka lopulta saattoivat kuitenkin avata myös tärkeitä uusia mahdollisuuksia. Alkuperäisen suunnitelman mukaisesti hanke oli määrä toteuttaa studia generalia -tyyppisinä luento- ja keskustelutilaisuuksien sarjoina Tampereen yliopistossa kolmena peräkkäisenä lukuvuonna vuosina 2019–2022. Kohderyhmään sisällytettiin alun perin toisen asteen opiskelijoiden ja heidän opettajiensa lisäksi journalistit, tiedeviestinnän tekijät, viestintäalojen opiskelijat ja muut tutkittua tietoa tuottavat, tarvitsevat tai soveltavat toimijat. Tältä pohjalta ohjelmaa valmisteltiin syksyllä 2019, mutta suunnitelmien mukaisesti ehdittiin toteuttaa vain kaikille avoin Mediakritiikin iltapäivä kirjastotalo Metsossa helmikuussa 2020 yhteistyössä Tampereen klassillisen lukion opiskelijaryhmän kanssa⁷.

Kun koronapandemia rajoituksineen maaliskuussa 2020 teki paikallisista kasvokkai-
sista kohtaamisista mahdottomia, suunnitelmia oli muutettava radikaalisti. Sopeu-
duimme hankkeen keskeisimmän kohderyhmän, toisen asteen opiskelijoiden, muuttu-
neeseen todellisuuteen, jossa kaikki tapahtui nyt etänä. Yksinkertaistimme Mediatutki-
mustuntien konseptin temaattisiksi, vuorovaikutteisiksi online-tutkijavierailuiksi, joille
saattoi osallistua Zoomin välityksellä samanaikaisesti mistä päin Suomea tahansa. Hank-
keen edetessä juuri tämä saavutettavuus osoittautui onneksi onnettomuudessa, sillä

muun Suomen lukio-opettajat olivat jo ehtineet harmitella, että alkuperäisen suunnitelman mukaiset Mediatutkimustunnit olisivat käytännössä olleet vain pirkanmaalaisten oppilaitosten ulottuvilla.

Etätoteutus muutti väistämättä myös tutkijoiden roolia ja vuorovaikutuksen suunnittelua. Kunkin Mediatutkimustunnin piti tutkija tai tutkijapari tukeaan fasilitoijan roolissa toiminut, hanketta koordinoiva projektipäällikkö. Koska halusimme tarjota nuorille mahdollisimman turvallisen tilan esittää tutkijoille kysymyksiä ja rohkaista heitä keskustelemaan kulloinkin käsiteltävänä olleesta aiheesta, rajasimme tilaisuudet vain toisen asteen opiskelijoille suunnatuiksi. Pidimme vuorovaikutuksen ja kohtaamisen tavoitetta tärkeänä, minkä kerroimme myös osallistujille ennen tilaisuuksia ja niiden aikana.⁸ Etätoteutus asetti toki omat rajoituksensa vuorovaikutukselle, mutta kunkin tunnin vetäjät hyödynsivät tässä parhaaksi katsomallaan tavalla erilaisia työkaluja, kuten Zoom-sovelluksen chat-ominaisuutta, Flinga-alustaa tai MentiMeter-verkkokyselyitä.

Monet toisen asteen opettajat toivoivat, että Mediatutkimustunnit olisi taltioitu myöhempää käyttöä varten, sillä koulujen omien aikataulujen vuoksi kaikilla ei aina ollut mahdollisuutta tuoda opiskelijaryhmiään mukaan. Koimme kuitenkin, että tallentaminen olisi ollut ristiriidassa matalan kynnyksen kohtaamisen tavoitteen kanssa. Kokonaan vaille vastausta opettajien materiaalitoivetta ei silti jätetty, vaan käsitellyistä aiheista koottiin hankkeen kuluessa lisätiedonlähteitä-linkkisivusto, jolle valittiin pääasiassa tutkimustietoon pohjautuvia, suomenkielisiä, yleistajuisuudeltaan toisen asteen opetuksen tueksi soveltuvia aineistoja aiheista, joista Mediatutkimustunneilla oli puhuttu. Linkkilistan lisäksi myöhempään käyttöön jää myös hankkeen blogi, Mediatutkimustuntien reissuvihko⁹, johon tutkijat kirjoittivat täydentäviä huomioitaan ja heidän lisäkseen parin aiheen osalta myös Mediatutkimustunneille osallistuneet lukiolaiset.

Toteutusformaatin muutos näkyi hankkeessa luonnollisesti myös kustannussäästöinä, joiden ansiosta kolmivuotiseksi suunniteltua toimintaa pystyttiin rahoittajan luvin jatkamaan vuoden aiottua pidempään, ja tavoittamaan siten myös merkittävästi odotettua suurempi osallistujamäärä. Mediatutkimustunteja pidettiin vuosina 2020–2023 yhteensä 26 kappaletta. Koko hankkeen aikana niille osallistui yhteensä hiukan yli 2300 toisen asteen opiskelijaa noin 40 eri oppilaitoksesta eri puolilta Suomea. Heistä lukiolaisia oli noin 2250 ja ammattiin opiskelevia noin 60. Opiskelijat opettajineen osallistuivat pääasiassa ryhminä eri oppiaineiden opetuksen yhteydessä. Toisen asteen opettajia osallistui yhteensä noin 80, joista aktiivisimmat toivat opiskelijaryhmiään useammalle kuin yhdelle Mediatutkimustunnille. Lisäksi hankkeen yhteydessä toteutettuihin Media-kritiikin iltapäiviin osallistui myös muuta yleisöä. Kaikki osallistujat yhteen laskien hanke tavoitti siis yli 2600 osallistujaa.

Yhtä lukuun ottamatta kaikille Mediatutkimustunneille saatiin osallistujia vähintään yhdestä oppilaitoksesta. Enimmillään läsnä oli opiskelijaryhmiä samanaikaisesti jopa yli kymmenestä toisen asteen oppilaitoksesta. Ainoa peruuntunut, vuorovaikutustaitoihin liittynyt tapahtuma siirrettiin keväästä 2022 kevääseen 2023 ja muokattiin samalla toisen asteen opettajille suunnatuksi teemapäiväksi. Sille osallistui etänä 14 opettajaa, joista osa oli lukioista, osa ammatillisista oppilaitoksista.

Mediatutkimustuntien vetäjinä oli kaikkiaan 18 viestintätieteiden alan tutkijaa, joista Tampereen yliopistossa työskenteleviä oli 11. Muiden taustayhteisöt olivat Helsingin yliopisto, Åbo Akademi, Aalto-yliopisto, Turun yliopisto sekä Jyväskylän yliopisto. Mediatutkimustunnit käsittelivät yhteensä 22 aihetta. Niistä suosituimmat liittyivät dis-

informaation tunnistamiseen ja salaliittoteorioihin, uutiskuviin, uskontoihin, meemeihin, mediaperäisiin tunnereaktioihin, seksiin ja vihapuheeseen. Muut käsitellyt teemat liittyivät ilmastonmuutoskuvastoon, keskustelukulttuurin polarisoitumiseen, rasismin vastustamiseen, tulevaisuuden media-arkeen, journalismiin, algoritmeihin, politiikkaan ja urheiluun. Äidinkielen ja kirjallisuuden lisäksi Mediatutkimustunneille osallistuttiin muun muassa uskonnon, kuvataiteen, historian, yhteiskuntaopin, terveystiedon ja psykologian oppituntien yhteydessä.

Syys- ja kevätlukukausittain koostetussa ohjelmassa otettiin mahdollisuuksien mukaan huomioon erilaiset kansainväliset ja valtakunnalliset teemapäivät ja -viikot. Esimerkiksi disinformaation tunnistamista ja algoritminlukutaitoa käsitelleet Mediatutkimustunnit ajoitettiin vuotuisen Lukutaitopäivään syyskuussa, median käyttämisestä rasisminvastaiseen toimintaan keskusteltiin Rasisminvastaisella viikolla maaliskuussa ja vihapuhe-teema ajoitettiin Kansainväliseen sananvapauden päivään toukokuussa. Media ja politiikka -aihe kytkettiin Allianssi ry:n Poliittikkaviikon ohjelmaan ja tammikuun 2022 ja 2023 Mediatutkimustunnit osaksi Tampereen yliopiston Tiedon valoa ja Tieteen päivät -tiedetapahtumien Nuorten päivän ohjelmaa. Mediakritiikin iltapäivät sijoitettiin vuotuiselle Mediataitoviikolle helmikuussa. Kokonaisuutena Mediatutkimustunnit valittiin osaksi Tutkitun tiedon teemavuoden 2021 ohjelmaa, mihin liittyen yksi Mediatutkimustunti pidettiin suurelle yleisölle avoimena teemavuoden päätöstapahtumassa Tiedekeskus Heurekassa 1.6.2022. Lopulta Mediatutkimustunnit-otsikon alla järjestetty toiminta ei siis rajoittunut etätapaamisiin, vaan hanke mahdollisti tutkijoiden ja nuorten kohtaamisia myös tiedetapahtumissa ja keskustelutilaisuuksissa.

Yhteistä kieltä ja kulttuuria rakentamassa

Kuten edeltä käy ilmi, hankkeessa ei vain toteutettu ennalta laadittua suunnitelmaa, vaan tartuttiin erilaisiin tilaisuuksiin ja pystyttiin paikoin joustavastikin vastaamaan myös toisen asteen oppilaitoksista kuultuihin toiveisiin ja tarpeisiin. Tällainen reagoivuus tuotti hyvää vuoropuhelua monien opettajien ja muiden tiede- ja mediakasvatuksen kentän toimijoiden kanssa ja auttoi rakentamaan verkostoa, joka hyödyttää jatkossakin paitsi hankkeen toteutuksesta vastannutta tutkimuskeskusta ja tiedekuntaa, myös Tampereen yliopiston toisen asteen yhteistyötä laajemminkin. Siinä missä linjaukset ja visiopaperit rohkaisivat ja legitimoivat hankkeen taustatyötä, käytännön tekeminen puolestaan konkretisoi yhteistyön toimintamalleiksi, osaamiseksi ja rutiineiksi, joiden kautta toisen asteen oppilaitosten ja korkeakoulujen erilaisia toimintakulttuureja voitiin sovittaa yhteen.

Hankkeessa tehtiin yhteistyötä Tampereen yliopiston oman tiedekasvatusorganisaation Juniversityn¹⁰ kanssa. Se nosti Mediatutkimustuntien ohjelmatietoja omille sivuilleen ja uutiskirjeisiinsä, ja käytti niitä esimerkkinä tiedekasvatustoiminnasta, jollaista tulisi vakiinnuttaa osaksi yliopiston toimintaa (Mäkelä ja Harsia 2021). Juniversityn kanssa käydyt keskustelut myötävaikuttivat muun muassa siihen, että viestinnän monitieteisessä tutkinto-ohjelmassa Tampereen yliopistossa päätettiin syksyllä 2020 kokeeksi avata perusopintojen Tieteenfilosofia ja viestinnän etiikka -opintojakso¹¹ myös lukiolaisille.

Juniversityn viestintäkanavien lisäksi tietoa Mediatutkimustunneista välitettiin toisen asteen oppilaitoksiin aineenopettajaliittojen ja -yhdistysten sekä Tutkimuskeskus

Cometin aiemman koulutustoiminnan myötä syntyneiden yhteyksien kautta. Tässä vuorovaikutuksessa korostui yksilöiden innostuksen ja henkilökohtaisten suhteiden merkitys: laajasta kohderyhmästä alkoi erottua joukko erityisen aktiivisia oppilaitoksia ja opettajia, jotka osallistuivat useille Mediatutkimustunneille, viestivät ahkerasti ja olivat innostuneita myös kehittämään yhteistä toimintaa edelleen.

Mediatutkimustuntien päätyttyä toukokuussa 2023 lähetimme arviointikyselyn kaikille toisen asteen opettajille, jotka olivat tuoneet ryhmiään Mediatutkimustunneillemme. Kysyimme muun muassa, miten Mediatutkimustunnit heidän mielestään onnistuivat tavoitteissaan (ks. taulukko 1). Kysyimme myös, miten he kytkivät Mediatutkimustuntien sisältöjä omaan opetukseensa, millaisia reaktioita ja palautetta he saivat niistä opiskelijoiltaan, mitä he kokivat saaneensa niistä itse, ja millaista yhteistyötä he toivoivat Tampereen yliopistolta vastaisuudessa. Määräaikaan mennessä saimme opettajilta 11 vastausta. (Vastausprosentti oli noin 14.)

Taulukko 1. Kysely opettajille: Miten Mediatutkimustunnit mielestäsi yleisesti ottaen onnistuivat seuraavissa tavoitteissa/tukivat seuraavia tavoitteita?

Tavoite	Huonosti	Ei kovin hyvin	EOS	Hyvin	Erittäin hyvin
<i>Käsiteltyjen aiheiden ajankohtaisuus</i>			1	4	6
<i>Käsiteltyjen aiheiden tärkeys</i>				2	9
<i>Tutkitun tiedon yleistajuistaminen</i>			1	6	4
<i>Kohdeyleisön huomioon ottaminen</i>		1	2	6	2
<i>Aiheiden yhteensopivuus OPS-tavoitteiden kanssa</i>				6	5
<i>Kriittisen medialukutaidon tukeminen</i>				6	5
<i>Tutkimuslukutaidon kehittäminen</i>			2	4	5
<i>Tutustuminen tutkijan työhön ammattina</i>				7	4
<i>Tutkitun tiedon yhteiskunnallisen merkityksen avaaminen</i>			1	6	4
<i>Toisen asteen korkeakouluyhteistyön tekeminen</i>			1	1	9

Otanta on pieni, mutta viittaa siihen, että Mediatutkimustunnit koettiin mielekkääksi korkeakouluyhteistyön muodoksi ja niillä käsitellyt aiheet tärkeiksi. Kohdeyleisön huomioon ottamiseen etämuoto toi omat hankaluutensa, mutta avovastauksista saimme tietää asioita, joita emme mustien Zoom-ruutujen läpi nähneet itse tilanteessa:

Mielestäni tunneista oli hyötyä esimerkiksi sen oivalluttamisessa, että lukiolaisetkin kykenevät analysoimaan mediaa kohtalaisen hyvin. Lukiolaisten ja opettajankin it-seluottamus lisääntyi, kun asiat ja niiden käsittely eivät menneet yli hilseen, vaikka lukiomme ei olekaan oppilaitos, johon tullaan korkealla keskiarvolla. (Äidinkielen opettaja)

Arvokasta on ollut myös Mediatutkimustuntien vieraiden esittely itsestään ja koulutuksestaan ja työurastaan. Nämä ovat lukiolaisille aina tärkeitä. (Kuvataiteen opettaja)

Teemat liittyivät saumattomasti kurssisisältöihin. Paras anti oli uuden tutkimuksen esittely opiskelijoille sopivalla tavalla. Opiskelijat oppivat, millaisia aiheita tutkimus käsittelee ja miten tutkimusta tehdään. Kaikkien Mediatutkimustuntien sisältöjä käytiin loppukursseissa esimerkkeinä. (Uskonnon ja psykologian opettaja)

Tärkeää oppia ja muistutuksia saatiin myös käytännön järjestelyistä. Oppilaitosten omat aikataulut ja opetussuunnitelmat ovat aika täynnä, eikä sopivan sauman löytäminen yhteisille kohtaamisille ole aina helppoa. Lisäksi porrastettujen loma-aikojen, oppilaitosten koe- tai harjoittelujaksojen sekä syksyn ja kevään ylioppilaskoeviikkojen väliin jää rajallinen määrä ajankohtia, jolloin ulkopuolisen organisaation järjestämään toimintaan on luontevaa osallistua. Myös lukion 75 minuutin oppitunti rajoitti monien osallistumista: yliopisto-opetuksen käytäntöjä noudattaneilta puolentoista tunnin Mediatutkimustunneilta jouduttiin joskus poistumaan kesken. Toisaalta yksi opettajista huomautti vastauksessaan, että koska yliopistoyhteistyö mainitaan erikseen lukion opetussuunnitelmassa, sillä voi myös perustella lukujärjestyksestä poikkeamista.

Kokonaisuutena hankkeen keräämä palaute ja kokemukset olivat siis varsin rohkaisevia ja antoivat eväitä kehittää toiselle asteelle suunnattavia medialukutaito- ja tiedekasvatuskokonaisuuksia edelleen.

Tällaiset tutkijan lukiolaisille räätälöimät temaattiset uuden tutkimuksen koonnit ovat ehdottomasti parasta, mitä tiedeyhteisö voi lukiolaisille tarjota! Mediatutkimustunneille oli helppo osallistua ja ne oli järjestetty siten, että ne aktivoivat lukiolaiskuulijoita. (Uskonnon ja psykologian opettaja)

Kohtaamiset nuorten kanssa voivat tarjota tutkijoille innostavan yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen muodon

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli tukea journalismin, viestinnän ja median tutkijoiden tiedeviestintää ja lisätä alan tutkimuksen näkyvyyttä ja sen yhteiskunnallisen merkityksen tunnistamista. Yhteiskuntatieteellisillä ja humanistisilla aloilla yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja vaikuttaminen (YVV) on luonteeltaan erilaista ja vaikeammin mitattavaa kuin vaikkapa teollisuutta ja elinkeinoelämää suoraan hyödyttävillä luonnontieteellisillä ja teknisillä aloilla. Tällainen ”pehmeämpi” YVV-toiminta ei useinkaan jätä patenttien kaltaisia ilmeisiä jälkiä, vaan tapahtuu erilaisten julkisten esiintymisten, yleistajuisien tekstien ja koulutusten muodossa tiedeyhteisön ulkopuolisissa verkostoissa. (Lindholm, Litmanen ja Hakanen 2023, 82–83.) Yliopistoja ohjaavissa poliittisissa linjauksissa ja strategioissa yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen tärkeyttä painotetaan, mutta resursseja tähän ei ohjata riittävästi, joten yksittäisen tutkijan näkökulmasta keinot tähän puuttuvat, henkilökohtaiset kannustimet urakehityksen näkökulmasta ovat vähäiset ja ”kolmas tehtävä” jää yksilön aktiivisuuden varaan (Heinonen ja Rævaara 2012, 3–4).

Näemme, että Mediakasvatustuntien kaltaiset yhteisen teeman äärelle kokoavat toimintatavat tarjoavat viestinnän ja median tutkijoille systemaattista tukea oman YVV-

toiminnan kehittämiseksi ja merkityksellisen kanavan tutkimuksen vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Lindholm, Litmanen ja Hakanen (2023, 78) jaottelevat yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen muotoja erilaisiin kategorioihin. Näistä Mediatutkimustunnit edustavat esimerkiksi ”instituution ulkopuolelle suuntautuvaa koulutusta”, ”julkisia luentoja” ja ”yhteisöjen välistä kanssakäymistä” – yleisesti ottaen ”koulutuksen ja tietämyksen lisäämistä”.

Yhteistyö toisen asteen oppilaitosten kanssa puhuttelee tärkeitä ja motivoituneita kohderyhmiä: sekä korkeakouluopintoja harkitsevia nuoria että heidän opettajiaan. Opetushallituksen kyselytutkimuksen mukaan lukion rehtorit näkevätkin, että lukioiden ja korkeakoulujen välinen yhteistyö paitsi tekee erilaisia opiskelualoja tutuiksi opiskelijoille, myös toimii uudenaikaisena jatkuvan oppimisen mallina opettajille (Ikävalko, Vuorio ja Aksela 2022, 16–17; vrt. Mäkelä ja Harsia 2021). Hankkeemme kokemukset osoittavat, että toisen asteen opettajat ovat tärkeä kohderyhmä sekä tiedekasvatukselle että medialukutaidon kehittämiseksi, sillä heidän osaamisestaan ja valinnoistaan riippuu pitkälti, miten toisen asteen opetuksessa käsitellään ajankohtaisia mediavälitteisiä ilmiöitä ja hyödynnetään niitä koskevaa tutkimustietoa. Samalla näemme, että vuorovaikutus toisen asteen opettajien kanssa hyödyttää myös viestintäalan yliopisto-opetuksen kehittämistä.

Entä miten hankkeeseen osallistuneet tutkijat kokivat toisen asteen yhteistyön? Teimme myös Mediatutkimustunteja pitäneille tutkijoille arviointikyselyn hankkeen päätyttyä. Heiltä kysimme muun muassa, mikä motivoi lähtemään mukaan hankkeen toteutukseen, millainen kokemus oman tutkimuksen yleistajuistaminen toisen asteen opiskelijoille oli, ja millaista hyötyä he mahdollisesti kokivat saaneensa tiedekasvatemuotoisesta yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen toteuttamisesta. Määräaikaan mennessä saimme yhdeksän vastausta. (Vastausprosentti 50.)

Lähes kaikki vastanneet pitivät Mediatutkimustunnin pitämistä myönteisenä kokemuksena. On toki huomioitava, että vastaajajoukko oli lähtökohtaisesti monin tavoin myönteisistä toisen asteen yhteistyötä kohtaan – he olivat ensin suostuneet mukaan hankkeeseen ja toiseksi päättäneet käyttää aikaansa kyselyymme vastaamiseen. Joka tapauksessa avovastaukset tarjoavat ilahduttavaa vahvistusta edellä esittämällemme väitteelle, että toisen asteen korkeakouluyhteistyö voi tarjota tutkijalle mielekkään ja kehittävän kanavan toteuttaa yhteiskunnallista vuorovaikutusta:

Se oli hyvä tilaisuus harjoittaa omaa tiedeviestintäänsä (kehittää selkeyttä ja asioiden konkretisoimista erilaisille yleisöille), toi vaihtelua arkeen ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus kuuluu toimenkuvaan. (Tutkija 1)

Nuorten kanssa keskustelu on aina motivoivaa, ja mielestäni on hauskaa päästä puhumaan omasta aiheestani erilaisille yleisöille. Se haastaa sopivasti miettimään oman tutkimuksen ydinalueita, ja auttaa kehittymään parempana tiedeviestijänä. (Tutkija 2)

Edellisen sitaatin tavoin useampi vastaajista nosti positiivisena kokemuksena esiin mahdollisuuden kohdata nuoria. Tämä vahvistaa, että hankkeessa tehty päätös pyrkiä vahvasti vuorovaikutteiseen toimintamuotoon oli oikea myös tutkijoiden näkökulmasta. On kiinnostava havainto, että korona-ajan pakottama etätoteutus tuntui häiritsevän tutkijoita enemmän kuin opettajia: siinä missä Zoom-yhteys oli oppilaitoksille kätevä ja

osallistumista helpottava ratkaisu, tutkijat kokivat puutteeksi sen, että yleisö ruutujen takana jäi etäisemmäksi kuin livetilanteessa olisi todennäköisesti tapahtunut.

Useimmilla vastaajista oli ainakin jonkin verran aikaisempaakin kokemusta työskentelystä toisen asteen opiskelijoiden kanssa, ja kaikki myös näkivät voivansa olla toisen asteen korkeakoulu yhteistyössä jollain tavoin mukana vastakin.

Olen nykyään opetuspainotteisemmissa tehtävissä, joten mediatutkimustunti oli osaltaan vahvistamassa sitä intuitiota, että haluan toimia opiskelijoiden kanssa jatkossa enemmän. Oli myös ilo huomata, että yhteiskuntatieteellinen tutkimus kiinnostaa toisen asteen opiskelijoita! (Tutkija 3)

Lopuksi

Viestintä- ja mediatutkimuksen toisen asteen yhteys -hanke tarjosi mahdollisuuden kehittää edelleen Tutkimuskeskus Cometissa jo pitkään rakennettua yhteistyötä toisen asteen oppilaitosten kanssa. Samalla hanke avasi tutkijoille selkeän kanavan kertoa tutkimuksesta tärkeälle kohderyhmälle ja auttoi heitä täyttämään omaan työhönsä kohdistuvia yhteiskunnallisen vaikuttavuuden odotuksia.

Etätoteutuksen ansiosta alun perin paikallisiksi suunnitelluista valtakunnallisiksi muuttuneet Mediatutkimustunnit tavoittivat reilusti yli 2000 toisen asteen opiskelijaa, joille pystyimme välittämään paitsi tutkittua tietoa tunnistettavista ilmiöistä, myös myönteistä mielikuvaa viestintäalan yliopisto-opinnoista ja tutkijan työstä. Etätoteutus vastasi näin tärkeällä tavalla myös saavutettavuuden haasteeseen: monien lukioiden rehtoreiden näkökulmasta lukiolain velvoittamaa korkeakoulu yhteistyötä hankaloittaa usein pitkä matka lähimpään korkeakouluun (Ikävalko, Vuorio ja Aksela 2022, 6).

Hankkeen tuloksista tärkeimmät liittyvät suunnitelmallisen tiedekasvatuksen edistämiseen Tampereen yliopiston viestintätieteissä, sen saavutettavuuteen sekä toisen asteen opiskelijoiden – mahdollisten tulevien yliopisto-opiskelijoidemme – *tiedepääoman* kasvattamiseen (ks. Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta ja Tieteellisten seurain valtuuskunta 2021, 6).

Viestintätieteiden tutkimukselle ja opetukselle hanke on tehnyt medialukutaitojen kehittämistä tukevan tiedekasvatuksen mahdollisuuksia näkyviksi yhtenä tiedeviestinnän ja tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja vuorovaikutuksen muotona. Hankkeeseen osallistuneille tutkijoille tarjoutui uudenlainen tilaisuus yleistajuistaa ja avata oman alansa tutkimusta ja tutkimustiedon yhteiskunnallisia merkityksiä yliopistojen kannalta tärkeälle kohderyhmälle. Hankkeen jälkeen käydyissä keskusteluissa yksi mukana olleista tutkijoista kertoikin hakeutuneensa alan opetustehtäviin osin siksi, että Mediatutkimustunnin pitäminen oli vahvistanut hänen kokemustaan siitä, että tutkitun tiedon jakaminen on hänelle mielekkäin tapa toimia tiedeyhteisössä.

Kirjallisuus

Heinonen, Aku ja Tiina Raevaara. 2012. ”Yliopistojen kolmas tehtävä jää vaille toteutusta ja tukea.” *Tieteessä tapahtuu* 5/2012: 3–8.

Ikävalko, Topias, Emmi Vuorio ja Maija Aksela. 2022. *Lukioiden rehtorien näkemyksiä lukio-korkeakoulu yhteistyöstä: Mahdollisuudet, haasteet, ratkaisut ja tuen tarve*. Opetushallitus: Raportit ja selvitykset 2022: 2. Luettu 14.6.2023. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Lukioiden_rehtorien_nakemyksia_lukio-korkeakoulu yhteistyosta.pdf.

- Jousilahti, Julia, Iina Koskinen ja Aleksis Neuvonen. 2019. *Tutkitun tiedon, sivistyksen ja kriittisen ajattelun tarve kasvaa – 4 teesiä yliopistoista 2020-luvun Suomessa*. Demos Helsinki. Luettu 14.6.2023. <https://demoshelsinki.fi/wp-content/uploads/2019/03/demos-yliopistot2020-4teesia.pdf>.
- Kasari, Sofia. 2021. *Katsaus äidinkielen opettajien tarpeisiin moni- ja medialukutaitojen opetuksessa LOPS 2021:n kynnyksellä*. Haaga-Helia Ammattikorkeakoulu: Journalismin koulutusohjelman opinnäytetyö.
- Lindholm, Samuel, Tapio Litmanen ja Marko Hakanen. 2023. ”Kuinka mitata yliopiston vuorovaikutusta, vaikuttavuutta ja kolmatta tehtävää? Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen mitaamisen esteet humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla.” *Politiikka* 65 (1): 76–88.
- Mäkelä, Eeva ja Tuulikki Harsia. 2021. ”Kohti korkeakouluopintoja – Tampereen yliopiston ja toisen asteen välisellä yhteistyöllä vaikuttavuutta koulutusvalintoihin.” Tampereen yliopiston verkkosivut, tiedote. Luettu 14.6.2023. <https://www.tuni.fi/fi/ajankohtaista/kohti-korkeakouluopintoja-tampereen-yliopiston-ja-toisen-asteen-valisella>.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. *Katse korkealle ja horisontti laajaksi. Näkökulmia ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen yhteistyöhön*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019: 26.
- Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta ja Tieteellisten seurain valtuuskunta. 2021. *Tiedeosaaminen muuttaa maailmaa. Tiedekasvatuksen suositukset*. Vastuullisen tieteen julkaisusarja 2/2021. Luettu 14.6.2023. https://tjnk.fi/sites/default/files/2021-02/tiedekasvatuksen_suosituks.pdf.

Viitteet

¹ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>

² Varsinainen mediakasvatuksen käsitteen alla toteutettava tutkimus ja toiminta on luonnollisesti myös tärkeässä roolissa toisen asteen opetuksessa ja siihen liittyvää korkeakoulu-yhteistyötä tehdään Suomessa laajasti, myös Tampereen yliopistossa. Tässä tekstissä esiteltävässä hankkeessa fokus oli kuitenkin nimenomaan sellaisissa viestintä- ja mediatutkimuksen aiheissa, jotka eivät suoranaisesti tähdänneet mediakasvatuksellisiin tavoitteisiin.

³ <https://mediakasvatus.fi/hanke/2022/08/monilukutaito-hyvinvoinnin-tukena/>

⁴ <https://research.tuni.fi/comet/toinenaste/>

⁵ <https://blogs.tuni.fi/reissuvihko/>

⁶ <https://research.tuni.fi/comet/opetustoimen-henkilostokoulutus/>

⁷ Mediakritiikin iltapäivä -tilaisuutta on järjestetty vuodesta 2018 vuosittain osana Mediataitoviikkoa. Tapahtumaa järjestävät yhteistyössä tutkimuskeskus Comet, Media- ja viestintätieteellinen seura Mevi ry sekä *Media & viestintä* -lehti. Vuosina 2020–2023 tapahtuma on kytkeytynyt Tutkimuskeskus Cometin osuuden kautta myös osaksi Mediatutkimustuntien ohjelmaa. Hankkeen aikana lähitapahtumina pystyttiin toteuttamaan vuosien 2020 ja 2023 Mediakritiikin iltapäivät, koronarajoitusten aikana Zoom-välitteisinä toteutettiin vuosien 2021 ja 2022 tapahtumat. Lue lisää: <https://research.tuni.fi/comet/mediakritiikin-iltapaiva/>

⁸ <https://research.tuni.fi/comet/toinenaste/opettajanohjeet/>

⁹ <https://blogs.tuni.fi/reissuvihko/>

¹⁰ <https://sites.tuni.fi/university/>

¹¹ <https://opintotarjotin.userix.fi/index.php?a=naytakurssi&id=3160>